

СЕКЦІЯ 5

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Керівник секції: Миколенко Віктор Андрійович – засновник юридичної компанії «Право, бізнес і фінанси», доктор юридичних наук.

Заступник: Ландіна Анна Валентинівна – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат юридичних наук.

Анєнко А. В., студентка

*Сокурєнко О. М., кандидат юридичних наук, доцент
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність даної теми обумовлено тим, що, на сьогоднішній день, в умовах проведення Операції Об'єднаних сил та анексії АР Крим злочини проти основ національної безпеки України, зокрема державна зрада, є одним із найпоширеніших суспільно небезпечних діянь. Лише протягом 2016 року було зареєстровано 117 кримінальних проваджень за ст. 111 КК України, що у 117 разів перевищує кількість зареєстрованих проваджень за даною статтею у 2013 році, тому сміливо можна говорити про тенденцію до зростання кількості кримінальних проваджень, передбачених ст. 111 КК України.

В розвиток наукових досліджень, присвячених даному питанню, значний доробок внесли такі відомі науковці, як Ю. В. Луценко, О. Ф. Бантишев, Є. Д. Скулиш, В. Я. Тацій, Н. С. Кончук, Р. Л. Чорний та інші, актуальність та фундаментальність праць яких зберігається і донині.

Поняття державної зради закріплено у ч.1 ст. 111 КК України, яка визначає, що це діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітєтові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [1].

При порівнянні законодавчого визначення такого терміну в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, звертаємо увагу на певні відмінності. Так, відповідно до кримінального законодавства Республіки Білорусь, під державною зрадою розуміють видачу іноземній державі, іноземній організації або їх представнику державних секретів Республіки Білорусь, а також відомостей, що становлять державні секрети інших держав, переданих Республіці Білорусь відповідно до законодавства Республіки Білорусь, або шпигунство, або агентурна діяльність, або перехід на сторону ворога під час війни або збройного конфлікту, або інше надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх представнику в проведенні діяльності на шкоду національній безпеці Республіки Білорусь, навмисне вчинені громадянином Республіки Білорусь [2].

У зв'язку з цим відмітимо, що вітчизняний законодавець в ч.1 ст.111 КК не визначає видачу відомостей, що становлять державні секрети інших держав, а також агентуру як державну зраду.

Зокрема, вітчизняний дослідник Ю.В. Луценко у своїй статті «Генезис розвитку кримінальної відповідальності за державну зраду на теренах України» зазначає, що з прийняттям 5 квітня 2001 року КК України, який стає відображенням принципів гуманізму та економії кримінальної репресії, відповідальність за державну зраду законодавець помістив у статті 111 Розділ 1 Особливої частини КК, тим самим акцентував увагу на належній охороні основ національної безпеки України [3]. Але, на нашу думку, розміщення «Злочинів проти основ національної безпеки України» в I Розділі Особливої частини КК України є пережитками Радянського Союзу, де в КК УРСР 1960 року у першій главі Особливої частини було закріплено «Злочини проти держави», а «Злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи» розміщені в третій главі. Відповідно до ч.1 ст.1 КК України має своїм завданням правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина, і лише потім забезпечення

охорони власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що «Злочини проти життя та здоров'я особи» повинні бути розміщені у I Розділі Особливої частини КК України.

Варто зазначити, що дане трактування поняття державної зради потребує певних змін. Так, 15 березня 2017 року в парламенті зареєстрували проект Закону України «Про внесення змін до ст. 111 Кримінального кодексу України» за № 6195 за ініціативою народних депутатів України І. В. Фріз, І. В. Геращенко та А. М. Левус, в якому йдеться про те, що поточна редакція КК України не враховує сучасні обставини здійснення злочину, що передбачений ст. 111, коли такі дії здійснюються в інтересах невизнаних або самопроголошених держав та, відповідно, не підпадають під визначення "іноземна держава", якщо це визначення тлумачиться, як держава, що визнана ООН. Така ситуація робить неможливим переслідування осіб, що здійснили дії, що передбачені ст. 111 в інтересах таких самопроголошених (невизнаних) держав, як Донецька народна республіка, Луганська народна республіка, Придністровська Молдавська Республіка, Нагорно-Карабахська республіка, Абхазія, Південна Осетія, а також інші невизнані територіальні утворення, що виникли внаслідок окупації, терористичної діяльності, сепаратизму (в тому числі такого, що спонсорується з-за кордону) та інших порушень міжнародного права [4].

Не можна не погодитися з думкою Р. Л. Чорного, який у своїй праці на підставі аналізу теоретичних положень щодо соціальної ознаки предмета складу злочину, а також положень КК України й інших законів у сфері охорони важливої для держави інформації дійшов висновку доповнити поняття державної зради: після слів «державну таємницю» доповнити словами «та/або службову інформацію, що у своїй сукупності становить державну таємницю» [5].

З. А. Загинеї зазначає, що формулювання способу вчинення державної зради, містить чітку вказівку на тих суб'єктів, яким має надавати допомогу у проведенні підривної діяльності громадянин України. Це іноземна держава, іноземна організація або їх представники. Таке формулювання містить певні недоліки, згідно з яким державною зрадою, вчиненою способом надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України, не охоплюється відповідне сприяння міжнародним організаціям або їх представникам. Тому науковець вважає за доцільне внести зміни у відповідне формулювання ст. 111 КК України, вказавши на те, що допомога у проведенні підривної діяльності проти України надається іноземній державі, іноземній або міжнародній організації чи їх представникам [6].

Отже, можна зробити висновок, що вітчизняне законодавство потребує значних змін у трактуванні поняття державної зради. Керуючись основним завданням Кримінального кодексу України, зазначаємо, що «Злочини проти основ національної безпеки» було б доцільніше розмістити в першому розділі Особливої частини КК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131
2. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – СПб. : Юрид. Центр Пресс, 2001. – 474 с.
3. Луценко В. Ю. Генезис розвитку кримінальної відповідальності за державну зраду на теренах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2016_2_14
4. Про внесення змін до ст. 111 Кримінального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH4S300A.html
5. Чорний Р. Л. Теоретико-прикладні аспекти удосконалення Закону України про кримінальну відповідальність за шпигунство і державну зраду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/2_2014/81.pdf
6. Загинеї З. А. Надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України як спосіб вчинення державної зради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/11-2016/zaginej.pdf>